

Diepe wateren, stille gronden?

Hoe het nu verder gaat met het Besluit bodemkwaliteit en de herinrichting van diepe plassen

Het jaar 2009 was het jaar van de zandwinputten. Wie dacht dat diepe wateren stille gronden hebben, heeft het goed mis. Bijgaand een terug- en een vooruitblik op basis van het advies van de Deskundigencommissie Zandwinputten en de naar aanleiding daarvan opgestelde Handreiking Herinrichting Diepe plassen.

Door Aldert van der Kooij, Simon Moolenaar en Lambert Verheijen

Over de auteurs:

ing. L.A. van der Kooij en dr. ir. S.W. Moolenaar zijn werkzaam bij DHV in Amersfoort. DHV voerde het secretariaat van de Deskundigencommissie Zandwinputten en van de stuurgroep en werkgroep Grote Veenderplas. drs. L. Verheijen is dijkgraaf van waterschap Aa en Maas en was voorzitter van de Deskundigencommissie zandwinputten. De auteurs schrijven dit artikel op persoonlijke titel.

WAT VOORAF GING

In Nederland zijn minstens 500 diepe plassen, meestal ontstaan door winning van zand, klei of grind of als gevolg van dijkdoorbraken. Deze plassen hebben vaak steile taluds en worden in een aantal gevallen gebruikt voor recreatie. Het merendeel van de plassen heeft geen vastgestelde ruimtelijke bestemming. Voor een aantal van deze plassen zijn plannen om deze opnieuw in te richten om zo de natuurwaarde of recreatieve waarde van de plas en de omgeving te verbeteren. Door de vaak steile oevers van de plassen flauwer en ondieper te maken, wordt een geleidelijke overgang gecreëerd naar de diepere delen waardoor de diversiteit en beleving van flora en fauna in de plas kan toenemen. Voor het herinrichten van plassen is veel grond en bagger nodig. Vanwege het onderhoud van het Nederlandse watersysteem en gebiedsinrichtingsprojecten is deze in grote hoeveelheden beschikbaar. Deze grond en bagger is echter vaak niet geheel schoon.

Met de inwerkingtreding van het Besluit Bodemkwaliteit (Bbk) per 1 januari 2008 verdween de verplichting een Waterwetvergunning¹ te hebben voor het herinrichten van plassen met grond en bagger die minder verontreinigd is dan de Interventiewaarde. Daarvoor in de plaats kwam de plicht tot het melden voor het nuttig toepassen van herbruikbare grond en bagger. Tevens veranderde de normering voor grond en bagger. Het toepassingsbereik van het Bbk is zodoende uitdrukkelijk beperkt tot licht verontreinigde grond en baggerspecie, die voldoet aan de normen voor hergebruik. Voor toepassing van ernstig verontreinigde grond en baggerspecie dienen vergunningprocedures op grond van de Wet milieubeheer en Waterwet te worden doorlopen.

Voor velen nam de ondoorzichtigheid in procedures toe en het vertrouwen in de overheid af. Protesten, krantenartikelen en Kamervragen waren het gevolg. Daarom stelde minister Cramer

van VROM, mede namens staatssecretaris Huizinga van V&W, in april 2009 de 'Deskundigencommissie Zandwinputten' in. Taak van deze commissie was om, in overleg met betrokkenen, zoveel mogelijk overeenstemming te bereiken over de wetenschappelijke onderbouwing van het beleid voor het herinrichten van diepe plassen.

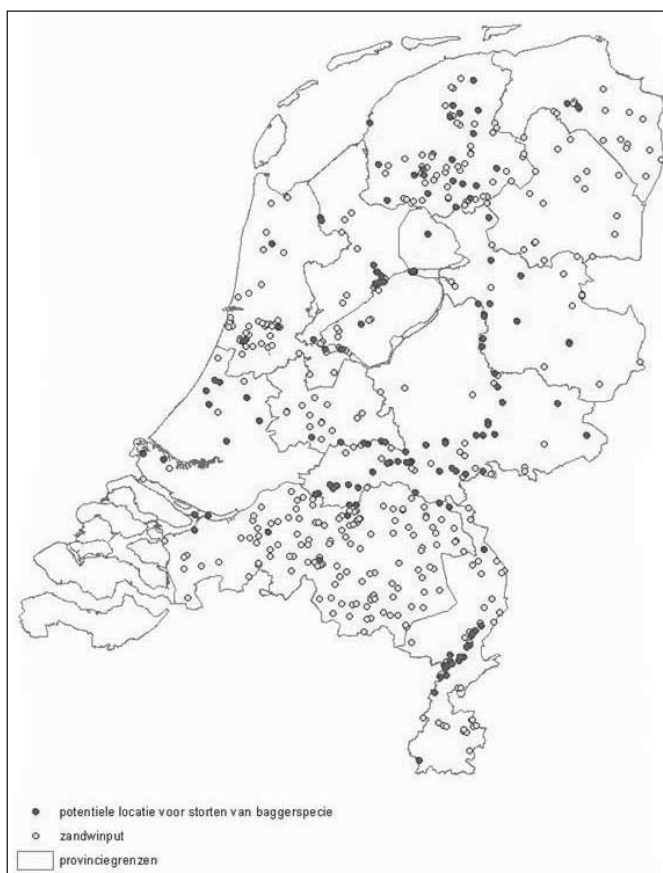
ADVIES DESKUNDIGENCOMMISSIE ZANDWINPUTTEN

De Deskundigencommissie Zandwinputten rapporteerde in juni 2009. Strekking van het rapport was om onderscheid te maken in 3 typen zandwinputten.

1. Type 1 betreft situaties waar geen aanvullende maatregelen nodig zijn. Deze situatie komt voor bij zandwinputten die in buitendijkse gebieden liggen en waar geen sprake is van bedreiging van kwetsbare objecten, zoals publieke drinkwaterwinning of grondwaterafhankelijke natuur.
2. Type 2 betreft situaties waar strengere eisen moeten gaan gelden voor de kwaliteit van toe te passen grond en baggerspecie. Deze situatie is van toepassing op zandwinputten die binnendijks liggen en waar geen sprake is van kwetsbare objecten.
3. Type 3 betreft overige situaties. Een locatiespecifieke beoordeling moet worden uitgevoerd om na te gaan of voldoende bescherming van kwetsbare objecten en functies is geborgd. Toepassing van grond met klasse Industrie of baggerspecie van

FOTO 1: VEEL PUBLICITEIT

FIGUUR 1: ZANDWINPUTTEN EN POTENTIËLE LOCATIES VOOR BAGGERBERGING IN NEDERLAND (BRON: AKWA 2005)

klasse B is alleen mogelijk wanneer aangetoond wordt dat kwetsbare objecten nu en in de toekomst voldoende worden beschermd.

De commissie heeft verder diverse aanbevelingen gedaan. De belangrijkste zijn:

- Er moet een toolbox komen om de risico's te beoordelen voor het gebruik van licht verontreinigde grond en bagger bij de herinrichting van diepe plassen. Deze toolbox moet naast de chemische en biologische risico's ook de organisatorische en financiële risico's afdekken.
- De herinrichting van diepe wateren moet democratisch verlopen. Dit houdt in dat een bestuurlijk planproces gevolgd wordt, te verankeren in waterplannen en ruimtelijke plannen. Hierdoor is de initiatiefnemer verplicht een inrichtingsplan te maken. Op het inrichtingsplan kan worden ingesproken.

UITWERKING DESKUNDIGENRAPPORT: HANDREIKING EN CIRCULAIRE

Op 9 juni jl. is het rapport van de Deskundigencommissie Zandwinputten behandeld in de Tweede Kamer. Zowel de minister als de kamer waren erg tevreden met de snelheid van opleveren en de kwaliteit van het rapport. De minister heeft toegezegd het aldus voorgestelde advies over te nemen in de beleidsuitvoering en een handreiking op te stellen om dit te ondersteunen. De werkgroep zandwinplassen van het Implementatieteam Besluit bodemkwaliteit heeft in overleg met belangenpartijen en omwonenden dit advies verder uitgewerkt tot de Handreiking Herinrichting Diepe plassen. Deze handreiking geeft onder andere aan wat er komt kijken bij een goede voorbereiding en uitvoering van herinrichtingsprojecten. De Handreiking is een leidraad voor alle betrokkenen (van overheden en uitvoerders tot omwonenden) voor het zorgvuldig doorlopen van een proces voor het herinrichten van diepe plassen. Op 27 november is

deze in concept verschenen en toegelicht in een bijeenkomst van Baggernet. Sommige onderdelen uit de Handreiking zijn op dit moment nog niet uitgewerkt, zoals de denklijn voor het toepassen van baggerspecie klasse B/ grondklasse industrie met een concentratie arseen boven de lokale achtergrondwaarde. Verder ontbreekt nog de toolbox voor de beoordeling van de risico's. De Handreiking is een toelichting op een in begin 2010 te verschijnen ministeriële circulaire.

ENKELE HIGHLIGHTS VAN DE HANDREIKING

Zowel de handreiking als de circulaire gelden voor nieuwe initiatieven voor de herinrichting van diepe plassen. Nieuwe initiatieven zijn initiatieven waarvan voor inwerkingtreding van de handreiking en circulaire nog geen melding op grond van het Bbk is gedaan.

Voor de reeds lopende initiatieven is een zogenaamde 'checklist' opgenomen waarin aspecten zijn genoemd die in ieder geval aandacht moeten krijgen bij in uitvoering zijnde verondiepingen:

- Onderbouwing van de eindfunctie(s) van de plas
- Monitoring kwaliteit grond- en/of oppervlaktewater
- Ontwerp, kwaliteit en wijze van aanbrengen van afdeklaag
- Ecologische parameters (nutriënten e.d.)
- Omgaan met bodemvreemd materiaal in partijen grond en bagger
- Beheer na realisatie
- Zorg voor kwetsbare objecten (focus op natuur en waterwinning)
- Communicatie met/participatie van omwonenden
- Toezicht en handhaving door bevoegd gezag
- Kosten van aanvullende maatregelen

Voor lopende initiatieven gelden de afspraken die eerder gemaakt zijn, met de kanttekening zoveel mogelijk rekening te houden met het nieuwe 'verondiepingsbeleid'.

TOEPASSING PROCES

De Handreiking is een leidraad voor het te volgen proces. Technische inhoud komt, anders dan verwijzingen naar werkmethoden, niet aan de orde.

Bij het proces van de herinrichting van diepe plassen worden vier verschillende fasen onderscheiden:

1. Sturing gewenste ontwikkelingen
2. Voorbereiding
3. Uitvoering
4. Beheer locatie

Deze fasen worden in de handreiking uitgebreid toegelicht. In hoofdlijnen bestaat het te volgen proces uit:

- Het vastleggen van de gewenste ontwikkeling via de Provincie-wet, de Wet ruimtelijke ordening, de Wm of de Waterwet. De provincie voert de regie over het planproces en kan gewenste ontwikkelingen vastleggen in een provinciale verordening
- Het uitwerken van de ontwikkeling in een functioneel herinrichtingsplan, waarin aan de orde komt:
 1. De huidige locatie
 2. Onderbouwing van het initiatief
 3. De gewenste inrichting
 4. Betrokken partijen en belanghebbenden
 5. Uitvoeringsaspecten
 6. Monitoring
 7. Oplevering en beheer
 8. Financiering van monitoring en (on)zekerheden

In het proces zijn twee momenten voor inspraak: op het moment van voorbereiding en vastleggen van gewenste ontwik-

FOTO 2: DIEPE Plassen HEBBEN VOOR VELEN BIJZONDERE WAARDEN. BRON: BODEM+

kelingen in regionale plannen (inspraak) en op het moment van de uitwerking van lokale initiatieven in een inrichtingsplan (afstemming).

GROTE VEENDERPLAS BIJ BARNEVELD

Vooruitlopend op het in de Handreiking beschreven proces is dit voor het eerst (zomer 2009) toegepast op de Grote Veenderplas bij Barneveld. Met het Waterschap Vallei & Eem, provincie Gelderland, gemeente Ede, Grondbank GMG, bewoners en enkele leden uit de (ontbonden) Deskundigencommissie Zandwinputten is een in eerste instantie door alle partijen gedragen uitvoeringsplan gemaakt. Via een bestuursbesluit van het Waterschap en met instemming van alle overheden is dit plan geaccepteerd. Bij de bestuurlijke behandeling in augustus

2009 wezen de omwonenden het plan in tweede instantie echter af. Ze vonden, mede op basis van nieuw ingewonnen expert-judgement, de onzekerheden over de kans op oppervlaktewater- en grondwaterverontreiniging bij toepassen van baggerspecie klasse B en grond van klasse Industrie te groot.

Provinciale Staten van Gelderland overweegt nu (Volkskrant, 17 december 2009), onder druk van de omwonenden, de herinrichting van de Grote Veenderplas te gaan stoppen. Saillant detail is dat het herinrichtingsplan Grote Veenderplas in grote mate model heeft gestaan voor de Handreiking. Een afwijzing door Provinciale Staten van Gelderland van het herinrichtingsplan Grote Veenderplas heeft dus mogelijk een nieuwe ronde langs deskundigen, politici en bestuurders tot gevolg

TEN SLOTTE

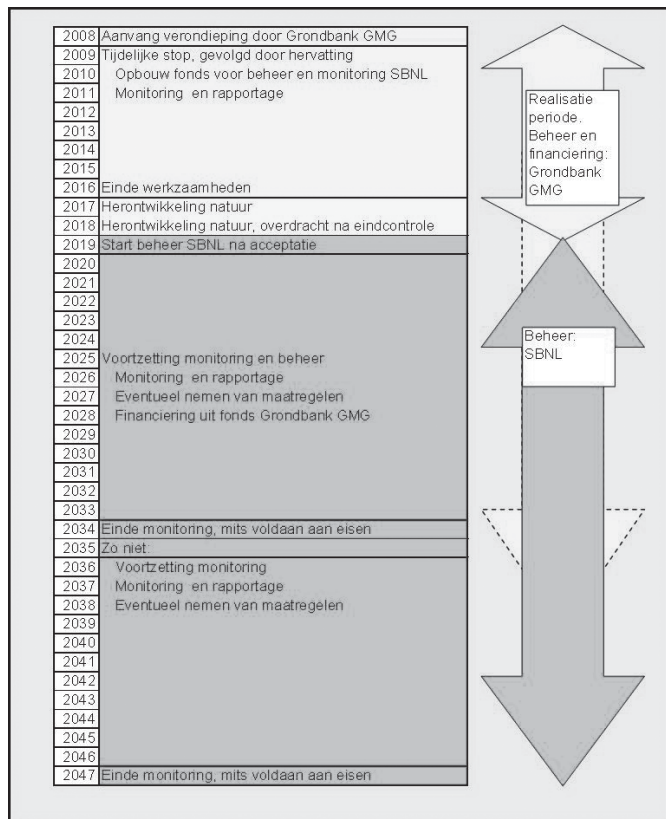
Het rapport van de deskundigencommissie, de handreiking, en de circulaire vragen aandacht voor en geven invulling aan zowel de inhoud als aan proces en communicatie. Gezien de mate waarin de diepe plassen de gemoederen bezig blijven houden, zal het onderwerp voorlopig dan ook hoog op de agenda blijven staan. Herinrichting van deze plassen blijft een onderwerp waar inhoud, proces en communicatie met veel zorg voorbereid en uitgewerkt moeten worden. Diepe plassen hebben voorlopig geen stille gronden.

REFERENTIES

1. Voorheen Wet verontreiniging oppervlaktewater. Per 22 december 2009 is deze opgegaan in de Waterwet.

GERAADPLEEGDE BRONNEN:

- AKWA (augustus 2005). Berging in (zandwin)putten: zo gek nog niet. De mogelijkheden en de huidige praktijk. AKWA-rapport: 04.011, DWW-rapport: 2004-084
- website Bodem+, http://www.senternovem.nl/bodemplus/bodembeheer/besluit_bodemkwaliteit/grond_en_bagger/zandwinputten.asp:
- Deskundigencommissie Zandwinputten (Juni 2009). Verantwoord grootschalig toepassen van grond en baggerspecie
- Implementatieteam Besluit Bodemkwaliteit, werkgroep Zandwinputten (25 november 2009). Handreiking voor het herinrichten van diepe plassen (Concept).
- Ing. L.A. van der Kooij, dr.ir. S. Moolenaar, drs. L. Verheijen (Land+Water, augustus 2009). Deskundigen doen aanbevelingen over zandwinputten
- Wergroep Grote Veenderplas (Waterschap Vallei & Eem, Grondbank GMG, Gemeente Ede, Provincie Gelderland, Omwonenden Grote Veenderplas; september 2009). Herinrichting Grote Veenderplas. Toepassing van grond, bagger en adviezen van de Commissie Verheijen
- De Gelderlander (21-12-2009). Artikel 'Provincie wil storten in Mobagat stoppen'
- Barneveldse Krant (18-12-2009). Artikel 'Slibproject onverantwoord'
- Minister van VROM (20 november 2009). Voortgang dossier zandwinputten. Brief DP2009060235 aan de voorzitter van de Tweede Kamer

FIGUUR 2: AFGESPROKEN PROCES IN DE GROTE VEENDERPLAS/MOBAGAT (BRON: WATERSCHAP VALLEI & EEM, WERKGROEP GROTE VEENDERPLAS)